

— ոչ թէ կը հնարամտէ, ինչպէս կը կարծէ թե-
թեւօրէն փէշիկեան (Բաղմալէպ, 1928, էջ 299)
— դասական հայերէնի հոգւոյն համապատասխան
հայերէն ընթերցումը (Schmid, Wider die
Sekten, էջ 20), իսկ Բաբգէն, Վենետ. Գ.
ճառընտրին տուած յետնադարեան «Տէր»-ը
կասկածելի «Տէր»-ին վերադասելով կը հար-
ցնէ «արդեօք կարելի չէ... «Տէր»-ը գրչի
սխալ մը նկատել քանի որ «Տէր» ձեւը աւե-
լի շատ գործածուած է միւս օրինակներուն մէջ
(Հանգ. Ամս. 1907, էջ 312): Մայլըն ընթեր-
ցումին ի նպաստ Գալէմքեարեանի դասա-
կան մատենագիրներէ յիշած օրինակները սակայն
այնքան ուժեղ են եւ այնքան պերճախօս, որ հարկ
չի մնար ոչ-դասական Տէրէի մը նախընտրանք
տալու: Արեւելեան Վկայներու նուիրուած ճառն
է որ կը տրամադրէ մեզի առաջին վկայութիւնը՝
«դամնայն աչաք հայլ մածեալ նոտէր ի սովոյն»
(Տրարկ. Գ. Տէր-Մկրտչեան, էջ 42, Վենետ.,
էջ 92), իսկ երկրորդը Բարսեղի Վեցօրեայն՝ «եւ
ունիցի հայլ զարեգալն յամպոց (այ. ապմոց)»,
էջ 115: Այս ընտրանքով Եղնիկի հաստուածին
միտքն ալ կը բարեփոխուի բնականաբար եւ կը
ստանայ պայծառ իմաստ, քանի որ avec հայերէն
«brouillard, brume», le verbe շողայցեն de շո-
ղա՝ «briller», se comprend à peu près, et
on pourrait traduire la fin de la phrase ainsi:
«... le brouillard qui fait halo autour des pu-
pilles ... à peu près comme traduit Schmid»,
... die Nebel, welche um die Augenäpfel
schimmern (L. Mariès, անգլ. էջ 175):

Ո՛րքան շնորհաւորելի է Շրջիկը, որ դուր-
գէնեան գոտաւանդութիւնը պահած է անսխալ
ու վերյիշած այնքան գեղեցկօրէն իր ծաղկէ ծա-
ղիկ թափառումներուն մէջ:

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ

ՓԹՐԱՆՔՆԵՐ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԵԼՆԵՐ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԻՑ

Մարգուանի տնտեսական եւ քաղաքական կեանքի
նորագոյն պատմութեան ուրուագիծը: — Պատասխի-
կնք Մարգուանի, Բայազիդի, Ալաշկերտի, Շիրակի
հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնից:

Ա.

Մարգուանի նորագոյն պատմութեան
ուրուագիծը:

Մարգուանը, Փոքր-Հայքի Պագեմոն
քաղաքը, Սեբաստիոյ նահանգի գաւառնե-
րից մէկն է: Փռուած է մի ընդարձակ բլրա-
դաշտի վրայ եւ իր դիրքով ներկայացնում
է բաւական գեղեցիկ մի տեսարան: Համաշ-
խարհային պատերազմից առաջ այդ քա-
ղաքը դրական զարգացման կարեւոր մի
կենդրոն էր դարձել եւ տնտեսական առ-
տիճանական նուաճումներ էր գործում,
շնորհիւ օրէց օր ծաղկող արհեստների եւ
արդիւնաբերութեան:

1914 թուականից առաջ այդտեղ ապրում
էր մօտ 14.000 հայ եւ 3400 յոյն աշխատող
եւ արտադրող մի ժողովուրդ, որը կանդ-
նած շինարարական ստեղծագործութեան
առաջ, իր աշխատող բազուկներով զարկ էր
տալիս երկրի տնտեսական եւ կրթական
կեանքին:

Այդ շարժումն առանձին փայլ ստացաւ
նա մանաւանդ 1908 Յուլիս 11ի օսմանեան
սահմանադրութիւնից յետոյ, որն իր առ-
աջադրմական հոսանքներով ներդրածա-
կան դեր էր կատարում ժողովրդի կեան-
քում: Ահա այդ տեսակէտից ուշադրաւ է
յիշեալ շարժումը: Բայց նախ քան այդ յե-
ղաշրջման պատմութեան անցնելը՝ համա-
ռօտակի ընդգծումներով տեսնենք, թէ ի՞նչ
պատկեր էր ներկայացնում Մարգուանի եւ
առհասարակ ներքին գաւառների ժողովրդի
կեանքը 1908 թուականից առաջ:

Մարգուանում, ինչպէս եւ թիւրքիոյ
ներքին գաւառներում, 1908 թուականից առ-
աջ համարեա թէ չկար տնտեսական եւ